

8. U.S. "News and World Report", Des. 24, 1979, p. 64.

Пилипчук В. Г. Системные проблемы конституционной реформы в Украине.

В предложенной статье рассмотрен ряд системных конституционно-правовых проблем в сфере создания государства и предложения относительно путей их решения.

Ключевые слова: Конституция Украины, конституционная реформа, конституционно правовые проблемы.

Pylypchuk V. G. The System problems of constitutional reform in Ukraine.

In the offered article the row of system constitutional-legal problems is considered in the field of creation of the state and suggestion in relation to the ways of their decision.

Keywords: Constitution of Ukraine, constitutional reform, constitutionally legal problems.

Ризун Н. В.

**Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ОСОБЛИВОСТИ ВИДІВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ МІНІСТЕРСТВОМ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Роль статті полягає у розкритті особливостей та комплексному аналізі правової експертизи нормативно-правових актів, яка здійснюється на сьогоднішній день Міністерством юстиції України.

Ключові слова: правова експертиза, висновок, антикорупційна експертиза, Європейський Союз, корупціогенні норми, міжнародний договір, гендерно-правова експертиза.

В умовах розвитку законодавства України та постійних змін до нього неможливо без нових підходів до вивчення нормативно-правових актів. Робота при підготовці та розробки нормативно-правового акта є досить відповідальною діяльністю, оскільки вона передбачає не тільки наявність теоретичних напрацювань, а також застосування практичних навичок.

У свою чергу, проблематиці удосконалення якості проектів нормативно-правових актів також були присвячені роботи й інших вчених, в яких обґрунтовується ідея про те, що запровадження громадського контролю за якістю правотворчої роботи є гарантом якості самих правових актів [1].

Крім того, підвищення ролі науки в правотворчій діяльності є безумовно необхідною умовою всього процесу правотворчості та ефективності нормативно-правових актів, які приймаються в Україні.

Отже, в процесі правотворчості застосування набуває експертиза, зокрема нормативно-правова, яка є однією з найважливіших форм використання спеціальних знань, оскільки залучення фахівців дає можливість для більш ширшого вивчення проекту нормативно-правового акта, зауважень та пропозицій до нього, а також для його подальшого удосконалення.

На думку більшості сучасних вчених-правознавців, законодавча база України на сьогодні потребує якісного вдосконалення, з однієї сторони, та модернізації всього правотворчого процесу як передумови якості нормативно-правових актів, з іншої

сторони. Вченими доводиться думка про те, що “відсутність радикальної організації нормотворчої діяльності у владно-виконавчих і господарських структурах знижує якість, продуктивність і цінність нормативної документації” [2].

Враховуючи викладене та актуальність наукового вивчення інституту правової експертизи нормативно-правових актів, на думку автора, доцільно їх узагальнити та доповнити рядом положень. Так актуальність наукового вивчення правової експертизи, насамперед, пов’язується з недоліками як в якості існуючих нормативно-правових актах, так і в процедурі правотворчості.

Питанню дослідження проблеми правової експертизи нормативно-правового акта, зокрема її видів та класифікації присвячені праці таких вчених, як: І. Л. Брауде, К. Бержерон, А. Г. Гузнов, Т. О. Дідич, Н. А. Желєзняк, А. А. Кененов, В. Коростей, А. С. Піголкін, С. В. Поленіна, О. В. Селєзньова, В. Ю. Рагозін та інші.

Проте, при дослідженні більшості цих проектів можна зробити висновок, що в наш час в умовах постійних інтеграційних процесів змін, зокрема до законодавства ця тема є актуальною.

Таким чином, мета даної статті полягає у розкритті особливостей та комплексному аналізі правової експертизи нормативно-правових актів, яка здійснюється на сьогоднішній день Міністерством юстиції України (далі – Мін’юст).

Однією з правових форм діяльності органів юстиції у забезпеченні реалізації державної правової політики та невід’ємним засобом захисту прав і свобод людини, є здійснення правової експертизи нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади, які зачіпають права, свободи й законні інтереси громадян або мають міжвідомчий характер, яку запроваджено відповідно до Указу Президента України від 3 жовтня 1992 р. № 493 “Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади” з 1 січня 1993 року [3].

Водночас, відповідно до пункту 4 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого Указом Президента України від 6 квітня 2011 р. у № 395 Мін’юст України відповідно до покладених на нього завдань, зокрема:

- здійснює правову експертизу проектів законів, інших актів законодавства, які подаються на розгляд Кабінету Міністрів України, та проектів законів, які подаються на розгляд Верховної Ради України іншими суб’єктами права законодавчої ініціативи, нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
- проводить гендерно-правову експертизу актів законодавства;
- здійснює антикорупційну експертизу нормативно-правових актів державних органів та органів місцевого самоврядування, тощо [4].

При цьому, згідно з §§ 56 та 57 глави 4 розділ 5 Регламенту Кабінету Міністрів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. у № 950, Мін’юст під час проведення правової експертизи перевіряє проект акта Кабінету Міністрів на відповідність Конституції України, актам законодавства та чинним міжнародним договорам України, стандартам Ради Європи у сфері демократії, верховенства права та прав людини, зокрема положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (гендерно-правова експертиза), а в разі, коли проект акта належить до пріоритетних

сфер адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, – на його відповідність *acquis communautaire*.

За результатами правової експертизи проекту акта Кабінету Міністрів Мініюст оформляє висновок за встановленою ним формою, який підписує Міністр або один з його заступників відповідно до розподілу обов'язків [5].

Разом з цим, слід зазначити, що з метою покращання підготовки висновків за результатами правової експертизи проектів нормативно-правових актів, враховуючи положення Тимчасового регламенту Кабінету Міністрів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 5 червня 2000 р. № 915 (постанова втратила чинність згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. № 950), та Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 6 вересня 2005 р. № 870, Наказом Міністерства юстиції України від 15 травня 2007 р. № 265/5 затверджено форму висновку Міністерства юстиції України за результатами правової експертизи проектів нормативно-правових актів [6].

За вказаною формою висновок Міністерства юстиції України містив 10 пунктів.

Водночас, зазначаємо, що з метою виявлення в проектах нормативно-правових актів норм, що можуть сприяти або полегшувати вчинення корупційних правопорушень наказом Міністерства юстиції України від 20 травня 2010 р. № 1085/5 “Питання проведення експертизи на наявність корупціогенних норм” було внесено відповідну зміну до наказу Міністерства юстиції України від 15 травня 2007 р. № 265/5, згідно з яким висновок доповнено новим пунктом 10 – Висновок щодо наявності корупціогенних норм.

У зв'язку з цим, пункт 10 вважається пунктом 11 відповідно [6].

Отже, розглянемо порушене питання більш детально, оскільки вивчення інституту правової експертизи обумовлена практичними засадами її здійснення.

По-перше: зазначається головний розробник, цей пункт не має нумерації та знаходиться на початку будь-якого висновку, де вказується назва органу, який розробив проект нормативно-правового акта.

Пункт 1 висновку – Підстави розробки проекту акта.

Зазначається посилання на документ, на підставі якого підготовлено проект акта.

Наприклад, підставою для розробки проекту акта може бути, серед іншого пункт 1 § 42 глави 2 розділу 5 Регламенту Кабінету Міністрів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. № 950, згідно з яким проекти актів Кабінету Міністрів готуються на основі та на виконання Конституції і законів України, указів Президента України, постанов Верховної Ради, рішень Кабінету Міністрів, а також за ініціативою членів Кабінету Міністрів, центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій [5].

З огляду на те, що згідно із статтею 6 і частиною другою статті 19 Конституції України органи державної влади зобов'язані діяти у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією і законами України, перед початком підготовки проекту постанови з'ясовується, чи належить питання, яке передбачається врегулювати, до компетенції Кабінету Міністрів України. Відповідно до статті 113 Конституції

України, Кабінет Міністрів у своїй діяльності керується Конституцією (стаття 116) і законами України, актами Президента України.

Порядок підготовки, подання та розгляду проектів постанов і розпоряджень визначено у розділі 5 Регламенту Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. № 950 [6].

Крім того, проекти актів Кабінету Міністрів, що стосуються укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України, готуються відповідно до Закону України “Про міжнародні договори України”.

Проекти регуляторних актів Кабінету Міністрів готуються з урахуванням особливостей, передбачених Законом України “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”, та відповідно до Методики проведення аналізу впливу регуляторного акта, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2004 р. № 308 (Офіційний вісник України, 2004 р., № 10, ст. 612).

Проекти розпоряджень Кабінету Міністрів з кадрових питань та з питань нагородження Почесною грамотою Кабінету Міністрів готуються в установленому Кабінетом Міністрів порядку.

Проекти актів Кабінету Міністрів оформляються згідно з Правилами підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 6 вересня 2005 р. № 870 (Офіційний вісник України, 2005 р., № 36, ст. 2200) [5].

Пункт 2 висновку – Відповідність проекту акта Конституції України.

В разі виявлення невідповідності проекту акта Конституції України викладається їх суть з посиланням на відповідні абзаци, підпункти, пункти, частини статей, статті, тощо проекту та Конституції, а також викладаються пропозиції щодо їх усунення з врахуванням результатів гендерно-правової експертизи.

Пункт 3 висновку – Відповідність проекту актам законодавства, що мають вищу юридичну силу.

В разі виявлення невідповідності проекту актам законодавства, що мають вищу юридичну силу, викладається їх суть з посиланням на відповідні абзаци, підпункти, пункти, частини статей, статті, тощо проекту та актів законодавства, що мають вищу юридичну силу, а також викладаються пропозиції щодо їх усунення з врахуванням результатів гендерно-правової експертизи.

Пункт 4 висновку – Узгодженість проекту акта з актами такої ж юридичної сили.

Зазначається чи узгоджується проект з іншими актами законодавства, що мають таку ж юридичну силу; у разі виявлення колізій, зазначається їх суть з посиланням на відповідні абзаци, підпункти, пункти, частини статей, статті, тощо проекту та актів законодавства, а також викладаються пропозиції щодо їх усунення з врахуванням результатів гендерно-правової експертизи.

Пункт 5 висновку – Відповідність проекту акта міжнародним договорам України.

Досліджується чи проект акта потребує проведення експертизи на відповідність міжнародним договорам; у разі виявлення невідповідностей, зазначається їх суть з посиланням на відповідні абзаци, підпункти, пункти, частини статей, статті, тощо проекту та міжнародного договору, а також викладаються пропозиції щодо

приведення положень проекту у відповідність до міжнародних договорів з врахуванням результатів гендерно-правової експертизи.

Пункт 6 висновку – Відповідність проекту акта вимогам нормопроектувальної техніки.

Досліджується відповідність проекту акта правилам нормопроектувальної техніки, змістовність та редакція проекту; у разі виявлення недоліків зазначається їх суть з посиланням на відповідні абзаци, пункти, частини статей, статті, тощо проекту та правил з нормопроектувальної техніки, а також викладаються пропозиції щодо їх усунення.

При цьому зазначаємо, що нормопроектувальна техніка – це система правил і прийомів підготовки проектів актів, що забезпечує максимально повну і точну відповідність форми нормативних положень їх змісту, простоту викладу та доступність для розуміння, вичерпне охоплення питань, що належать до предмета правового регулювання актів.

Основними елементами нормопроектувальної техніки є:

- методологія розроблення проекту акта та визначення його структури;
- правила і прийоми викладення нормативних положень з обов'язковим дотриманням вимог щодо уніфікації термінології та мовного оформлення;
- правила внесення змін до постанов (розпоряджень), визнання їх такими, що втратили чинність, або скасування [6].

Пункт 7 висновку – Висновок щодо належності проекту до пріоритетних сфер адаптації законодавства України до *acquis communautaire*.

Зазначається інформація щодо належності чи неналежності проекту до пріоритетних сфер адаптації законодавств України до *acquis communautaire*, визначених Законом України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”. В разі належності проекту до пріоритетних сфер адаптації, необхідно вказати, до якої саме пріоритетної сфери належить проект, та зазначити, що експертний висновок на відповідність проекту акта *acquis communautaire* додається.

Пункт 8 висновку – Висновок гендерно-правової експертизи.

Надається загальна експертна оцінка за результатами гендерно-правової експертизи щодо відповідності чи не відповідності проекту акта принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у разі, якщо положення проекту є предметом гендерно-правової експертизи, або зазначається про те, що проект акта не потребує проведення гендерно-правової експертизи. Якщо висновок гендерно-правової експертизи оформляється додатком, то зазначається, що такий висновок додається [7].

Водночас, це питання потребує окремого розгляду, з огляду на наступне.

Відповідно до частини третьої статті 24 Конституції України рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і

моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям [8].

Як відомо, забезпечення рівності прав жінок і чоловіків є умовою економічного зростання країни та наближення до європейських стандартів життя. Україна підписала низку міжнародних документів та взяла на себе зобов'язання щодо подолання гендерної дискримінації.

Прийнятий у 2005 р. Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” надав поштовх розвитку законодавства в сфері забезпечення гендерної рівності, проте організаційно-правові засади забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків в Україні потребують удосконалення.

Статтею 4 цього Закону передбачено, що чинне законодавство підлягає гендерно-правовій експертизі. У разі встановлення невідповідності нормативно-правового акта принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків висновок гендерно-правової експертизи надсилається до органу, який прийняв такий нормативно-правовий акт.

Розроблення проектів нормативно-правових актів здійснюється з обов'язковим урахуванням принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Проекти нормативно-правових актів підлягають гендерно-правовій експертизі. Висновок гендерно-правової експертизи є обов'язковою складовою пакета документів, що подаються разом з проектом нормативно-правового акта до розгляду.

Порядок проведення гендерно-правової експертизи визначає Кабінет Міністрів України [9].

У зв'язку з цим, Кабінетом Міністрів України від 12 квітня 2006 р. № 504 прийнято постанову “Про проведення гендерно-правової експертизи”.

Згідно з цією постановою Кабінету Міністрів України гендерно-правову експертизу чинного законодавства та проектів нормативно-правових актів в усіх сферах законодавства, що стосуються прав і свобод людини, проводить Міністерство юстиції України [10].

Пункт 9 висновку – Висновок щодо відповідності проекту положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини.

Зазначається, що проект нормативно-правового акта належить до сфери правового регулювання Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та протоколів до неї і що висновок додається.

Зупинемось на цьому пункті, дещо детальніше.

Так, Україна, ратифікувавши Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), взяла на себе зобов'язання забезпечувати її гарантії на своїй території. Однак, на відміну від інших обов'язкових для виконання Україною міжнародних договорів, Конвенція має контрольний механізм, який здійснює нагляд за дотриманням державою-учасницею взятих на себе зобов'язань за Конвенцією, а саме – Європейський суд з прав людини (далі – Європейський суд).

Відповідно до статті 46 Конвенції, держави-учасниці зобов'язуються виконувати остаточне рішення Європейського суду в будь-якій справі, в якій вони є сторонами, а тому, саме в контексті виконання рішень Європейського суду слід розглядати й

обов'язок держави забезпечити проведення юридичної експертизи актів законодавства та їх проектів на відповідність Конвенції [11].

Здійснення такої експертизи має на меті унеможливити подальші порушення Конвенції, спричинені недосконалістю правового регулювання в національному правовому полі.

Для України юридична експертиза всіх законопроектів, а також підзаконних нормативних актів, на які поширюється вимога державної реєстрації, на відповідність Конвенції стала обов'язковою для всіх суб'єктів нормотворення з прийняттям 23 лютого 2006 р. Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" (далі – Закон). Окрім того, частиною третьою статті 19 Закону передбачено, що Міністерство юстиції України забезпечує постійну та з розумною періодичністю перевірку чинних законів і підзаконних актів на відповідність Конвенції та практиці Європейського суду, передовсім у сферах, що стосуються діяльності правоохоронних органів, кримінального провадження, позбавлення свободи [13].

Однією з основних проблем реалізації положень Закону на практиці, незважаючи на їх обов'язковість, залишається несумлінне ставлення суб'єктів нормотворення до вимоги Закону щодо подання до Міністерства юстиції України проектів нормативних акту (актів) на експертизу щодо їх відповідності Конвенції та практиці Європейського суду.

Пункт 10 висновку – Висновок щодо наявності корупціогенних норм

Робиться загальний висновок щодо наявності корупціогенних факторів та подаються пропозиції щодо можливих шляхів доопрацювання проекту у разі їх виявлення [7].

Так, для забезпечення проведення цієї роботи Міністерством юстиції України розроблені Методичні рекомендації щодо проведення експертизи проектів нормативно-правових актів на наявність корупціогенних норм, що затверджені наказом Міністерства юстиції України від 23 червня 2010 р. № 1380/5.

Одним із шляхів протидії корупції є викорінення корупційних проявів у процесі нормотворення центральними органами виконавчої влади. Тому, Міністерством юстиції з 1 липня 2010 р. запроваджено проведення експертизи на наявність корупціогенних норм, як складової правової експертизи проектів нормативно-правових актів.

Методичні рекомендації сформовані на основі узагальненого вітчизняного та європейського досвіду у сфері запобігання та протидії корупції і містять в собі чіткий перелік ймовірних факторів, що можуть зумовити виникнення корупції при застосуванні певного нормативно-правового акта, а також окреслюють схему виявлення, оцінки та усунення таких корупціогенних факторів з проекту нормативно-правового акта, їх нейтралізацію [12].

Текст Методичних рекомендацій являє собою універсальний довідник який дозволяє здійснити ефективно антикорупційну експертизу проекту нормативно-правового акта.

У кожному з розділів наводиться поняття конкретного корупціогенного фактора, способи його виявлення, критерії та способи оцінки, а також надаються рекомендації

щодо можливих шляхів усунення такого корупціогенного фактора.

Документ містить чіткі рекомендації суб'єкту проведення експертизи щодо способів виявлення корупціогенних норм, методів оцінки виявлених ризиків та надання пропозицій (рекомендацій) щодо їх усунення, нейтралізації.

Результати експертизи на наявність корупціогенних норм відображаються окремим пунктом у висновку Міністерства юстиції України за результатами правової експертизи проектів нормативно-правових актів – “висновок щодо наявності корупціогенних норм”, в якому наводяться загальні відомості щодо присутності корупціогенних факторів в проекті нормативно-правового акта та подаються пропозиції щодо можливих способів доопрацювання проекту шляхом усунення, нейтралізації таких факторів.

Пункт 11 висновка – Узагальнений висновок.

Зазначається можливість погодження проекту акта без зауважень або із зауваженнями. У випадку наявності зауважень лише щодо нормопроєктувальної техніки, необхідно про це вказати. Якщо проект акта не відповідає Конституції України або нормативно-правовим актам вищої юридичної сили, зазначається про неможливість його погодження [7].

На підставі викладеного можна зробити висновок, що правова експертиза нормативно-правових актів, яка здійснюється Міністерством юстиції є самостійним явищем, яке визначається розумовою діяльністю людини щодо проведення наукового дослідження відповідного кола питань та відбувається за допомогою багатьох засобів.

Крім того, у майбутньому не виключено, що можуть відбутися деякі зміни у формі та структурі висновків за результатами правової експертизи проектів нормативно-правових актів, з метою подальшого розвитку та вдосконалення, на думку автора, було б слушним більше звернути увагу та дослідити проект на відповідність міжнародним договорам України, оскільки Україна вступила до Світової організації торгівлі.

Використані джерела:

1. Ковачев Д. А. Механизм правотворчества социалистического государства. Вопросы теории. – М. : Юрид. лит., 1977. – С. 91-92.
2. Максимов В. В. Общественное мнение и законотворчество в условиях развитого социализма : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 // Акад. общественных наук при ЦК КПСС. – М., 1974. – С. 11.
2. Коростей В. Проблеми правотворчості в Україні // Право України. – 2004. – № 3. – С. 121.
3. Указ Президента України від 3 жовтня 1992 р. № 493/92 “Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади” // Урядовий кур’єр. – 1992. – 10, 09.10.92. – № 42-43.
4. Указ Президента України від 6 квітня 2011 р. № 395 “Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України” // Офіційний вісник України. – 2011. – № 28. – Ст. 1162.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07. 2007 р. № 950 “Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України” // Урядовий кур’єр. – 2007. – № 138-139.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.09.2005 р. № 870 “Про Правила підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України” // Офіційний вісник України. – 2005. – № 36. – Ст. 2200.

7. Наказ Міністерства юстиції України від 15.05.2007 р. № 265/5 (із внесенням зміни наказом Міністерства юстиції від 20.05.2010 р. № 1085/5 “Питання проведення експертизи на наявність корупціогенних норм”).
8. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.
9. Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” № 2866 від 08.09.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 52. – Ст. 561.
10. Постанова Кабінету Міністрів України № 504 від 12.04.2006 р. “Про проведення гендерно-правової експертизи” // Урядовий кур'єр. – 2006. – № 79.
11. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколів до неї, яка ратифікована Законом України № 475 від 17.07.1997 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – Ст. 2371.
12. Методичні рекомендації щодо проведення експертизи проектів нормативно-правових актів на наявність корупціогенних норм, затверджені Наказом Міністерства юстиції від 23 червня 2010 р. № 1380.
13. Закон України “Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини” № 3477 від 23.02.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006 р. – № 30. – Ст. 260.

Ригун Н. В. Особенности видов нормативно-правовых экспертиз, которые осуществляются Министерством юстиции Украины.

Роль статьи заключается в раскрытии особенностей и комплексном анализе правовой экспертизы нормативно-правовых актов, которые осуществляются Министерством юстиции Украины.

Ключевые слова: правовая экспертиза, вывод, антикоррупционная экспертиза, Европейский Союз, коррупционные нормы, международный договор, гендерно-правовая экспертиза.

Rygun N. V. Features of legal expertise made By the Ministry of Justice of Ukraine.

Annotation: Role of the article is revealing features and comprehensive analysis of legal expertise regulations being made today By the Ministry of Justice of Ukraine.

Keywords: legal expertise, conclusion, anti-corruption examination, European Union, international treaty, gender-legal examination.

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Боковня В. М.

Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УРСР В ПОСТСТАЛІНСЬКУ ДОБУ (1953–1957 РР.)

У статті розкриваються питання становлення на Україні пенітенціарної системи в постсталінську добу та гуманізація відбуття покарання.

Ключові слова: пенітенціарна система, позбавлення волі, ув'язнені, вправно-трудова табори.

Актуальність теми пов'язана з тим, що в Україні з проголошенням незалежності розпочався процес становлення демократичної, соціально-правової держави. Значне